

بازچاپ مجله‌های دیریاب

انتشارات اساطیر بر آن شده است که برخی از مجله‌های ارزشمند جدی پیشین را که به زبان فارسی به چاپ رسیده و اکنون دیریاب، بل نایاب شده‌اند و دسترسی به دوره‌های کامل هر یک از آنها حتی در مجموعه کتابخانه‌های عمومی و گنجینه‌های خصوصی دشوار شده است، در سلسله‌ای به نام «گنجینه نشریات ادواری فارسی» انتشار دهد.

بازچاپ بعضی از اهم نشریات ادواری در قلمرو خاورشناسی از چهل سال پیش گسترش یافت و مؤسسه معتبر «کراس» مجله‌های پژوهشی بسیار ارزشمندی که تعداد سالهای انتشار بعضی از آنها از یکصد و چهل پنجاه جلد در گذشته، همچون مجله‌های انجمن شرقشناسی آلمان، ژورنال آزیاتیک، انجمن پادشاهی آسیایی و... را تجدید چاپ کرد و از این راه کتابخانه‌هایی که دوره‌های آن نشریات را نداشتند، توانستند آنها را بخرند و با داشتن دوره کامل آنها به مراجعان دلپسته پژوهش کمک برسانند.

پنجاه سال پیش که اندیشه گردآوری «فهرست مقالات فارسی» برایم پیش آمد دشواری بزرگ آن بود که دوره مجله‌ها در دسترس نبود، و هیچ یک از کتابخانه‌های معتبر و نامی آن روزگار (مجلس، ملی، ملک، دانشکده‌های حقوق و ادبیات، آستان قدس، تربیت تبریز) دوره کامل مجله‌ها را نداشتند. از مجله‌ها اغلب چند شماره به تفاریق در اختیارشان بود و آن هم از آنها که شهرتی بیشتر یافته بودند.

ناچار برای کاری که در پیش گرفته شد نخست به گردآوری دوره‌های مجله‌های پیشین یا تکمیل نقایص - آنچه در کتابخانه دانشکده حقوق دانشگاه تهران وجود نداشت - پرداخته شد و از مرحوم محمد رضانی صاحب کلاله خاور (و پیش از آن کتابفروشی شرق) شماره‌هایی که مکرر داشت، خریداری می‌شد. ایشان از کسانی بود که توجهی جامع و کاملاً فرهنگی و پژوهشگرانه در این باره داشت. او کوشیده بود که دوره‌های نسبتاً کاملی از مجلات و جراید را گرد آورد و همان مجموعه‌ای است که پس از درگذشت او برای کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران خریداری شد. جز آن هر کجا شماره‌هایی از مجله‌های جدی و متین پیشین را می‌یافت برای روز مبادا و فروختن

به کسانی که خریدار شماره‌های ناقص می‌بودند، می‌خرید و در انبار خود نگاه‌داری می‌کرد. نیک دریافتی بود که مجله‌ها را باید نگاهبانی کرد.

در آن روزگاران، نه کتابخانه‌ها و نه دانشمندان عنایتی چنان که در خور باشد نسبت به «مجله» نداشتند (چه رسد به روزنامه). غالباً «مطبوعات» را دیدنی و دور انداختنی می‌دانستند، نه نگاه داشتنی برای آنانی که روزی ممکن است بخواهند مطلبی را در چنان نشریه‌ای بیابند. چون مجله‌ها معمولاً تجلید نمی‌شد طبعاً شماره‌ها از هم جدا می‌افتاد و غالباً «گم و گور» می‌شد.

باری باگردآوری مجموعه‌ای نسبتاً «جمع و جور» از اهمّ مجله‌های پیشین امکان بررسی و برگیری اطلاعات مربوط به مقاله‌ها برایم امکان‌پذیر شد، به طوری که هشتاد درصد از کاری که در جلد اول فهرست مقالات فارسی انجام شد براساس آن مجموعه‌ای بود که از این گوشه و آن گوشه برای کتابخانه دانشکده حقوق گرد آوردم. ذکر وضع گذشته و دشواری دستیابی به دوره مجله‌ها از این روی است که اهمیت تصمیم تحسین‌انگیز انتشارات اساطیر بیشتر روشن باشد.

نخستین مجله‌ای که در ایران تجدید چاپ شد مجله «بهار» (به مدیریت یوسف اعتصام‌الملک) است. آن را یکی از خویشانش پس از شهریور ۱۳۲۰ در دو جلد منتشر کرد. ولی به جای آنکه مجله را به همان گونه که بوده است به چاپ برساند مقالات و مطالبش را بنا بر سلیقه خود دسته‌بندی، یعنی به ترتیبی نو منظم کرد و آن مجله نام‌آور را به گونه مطلوب خویش منتشر ساخت که «گر تو بینی شناسیش باز». و طبعاً بعضی از نوشته‌های تذکری و اصلاحی و اعلانی چاپ اصلی در این چاپ نو دیده نمی‌شود. زیرا از چاپ کردن برگ‌های مربوط به پشت جلد‌ها خودداری شده است. این روش نادرست در تجدید چاپ جلد اول مجله پیمان هم دیده می‌شود (چاپ تهران، ۱۳۸۰).

پس از آن مجله‌های یادگار (پنج سال) و ایرانشهر (چهار سال) تجدید چاپ شد. در این تجدید چاپها ناشر بدون اعتنا به اهمیت پشت جلد‌های هر شماره از بازچاپی آن اوراق مطلب‌دار پرهیز کرد، در حالی که بر آنها نوشته‌ها و یادداشت‌هایی هست که برای تاریخ مجله و تاریخ فرهنگی فایده بخش است. اما در تجدید چاپ آئینه (چهار سال) صفحات مربوط به جلد هر شماره آن چنانکه در اصل بوده، آمده است.

از دیگر مجله‌های معتبر و اساسی کاوه، یغما، سخن (هشت سال اول آن)، ارمغان (پنج سال آن)، محیط، گنجینه فنون (توسط ناشران مختلف) چاپ نوین شده و به

دسترس تازه جویان رسیده است.

***

در مجموعه «گنجینه نشریات ادواری فارسی» آنچه به چاپ می‌رسد تجدید چاپی خواهد بود همانند با چاپ نخستین مجله به همان وضعی که بوده است. هیچ گونه دستکاری در آنها نخواهد شد. اما برای آن که بهره‌بری از آنها آسان باشد اگر مجله‌ای فهرست سالانه نداشته باشد، فهرست نام نویسندگان و در صورت لزوم فهرست موضوعی تنظیم و بر مجله افزوده خواهد شد.

نشریات ادواری جدی ایران به چند گونه انتشار یافته است:

۱. آنها که صاحب امتیاز داشته و در ایران (تهران و بعضی از شهرها: مشهد، تبریز، رشت، اصفهان، شیراز) منتشر شده‌اند، خواه در چندین دوره مانند *یغما و ارمغان* و *سخن و خواه* یکی دو سال، و یا فقط در دو سه شماره.
۲. آنها که توسط وزارتخانه‌ها، دوائر و مؤسسات دولتی از جمله دانشگاهها به چاپ رسیده‌اند.
۳. آنها که توسط ایرانیان در خارج از کشور منتشر شده‌اند، مانند *کاو، ایران‌شهر، فرنگستان، علم و هنر، سودمند، پارس*.
۴. آنها که به زبان فارسی در کشورهای افغانستان (کابل، آریانا، ادب، عرفان و...) و هندوستان (ایندو ایرانیکا) به چاپ رسیده.
۵. آنها که توسط مؤسسات خارجی، خواه در ایران و خواه خارج چاپ شده، مانند *روزگار نو (لندن)*، *پیام نو و پیام نوین، ایران و آمریکا* در تهران.

***

نشریات ادواری مربوط به هر یک از دوره‌ها، یادگار پایدار فرهنگی از روزگار نشر آنهاست، زیرا آنها همیشه جای ارائه تازه‌های دانشی و پژوهشی بوده‌اند. اینک که بر تعداد کتابخانه‌ها، دانشگاهها و مراکز پژوهشی افزوده شده است ضرورت دارد که این گونه دستمایه‌های بررسی و پژوهش تجدید چاپ شوند و به آسانی در دسترس همه جویندگان باشند. امید است که انتشارات اساطیر از سپردن این راه دشوار و دراز باز نماند.

بهار ۱۳۸۳

ایرج افشار

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی